OS SECTORES ECONÓMICOS

1.- O SECTOR PRIMARIO.

1.1.- ACTIVIDADE AGRARIA.

Conceptos básicos: espazo, paisaxe, elementos e factores

Elementos da Paisaxe agraria

Paisaxes agrarias tradicionais e evolucionadas

1.2.- A ACTIVIDADE PESQUEIRA.

2.- O SECTOR SECUNDARIO.

2.1.- MATERIAS PRIMAS E FONTES DE ENERXÍA.

2.2.- ACTIVIDADE INDUSTRIAL.

2.3.- A LOCALIZACIÓN E DES-LOCALIZACIÓN INDUSTRIAL.

3.- O SECTOR TERCIARIO

O transporte

O comercio

O turismo

1.- O SECTOR PRIMARIO.

Pertencen ao sector primario todas aquelas actividades que **extraen recursos directamente da natureza, sen elaborar**; principalmente, **materias primas, fontes de enerxía e alimentos**. No sector primario inclúense agricultura, gandaría, explotación forestal, pesca e minaría (aínda que esta última soe incluírse no sector secundario como parte do proceso de produción industrial)

1.1.- ACTIVIDADE AGRARIA.

Conceptos básicos: espazo, paisaxe, elementos e factores

Antes de nada debemos coñecer e distinguir 3 conceptos básicos sobre a actividade agraria e que non axudarán a entendela mellor:

- **Espazo rural**: O espazo rural é aquel **espazo non urbano** da superficie terrestre. É a suma do poboamento e o espazo agrario.
- **Espazo agrario**: O espazo agrario é aquel **espazo adicado a terras de cultivo, pastos e bosques, é dicir , ás actividades agrarias**: agrícolas, gandeiras e forestais.
- **Paisaxe agraria:** Ambos espazos – o rural e o agrario - dan lugar a diversas **paisaxes agrarias**, que dependen de elementos e factores físicos e humanos:
    - **Factores físicos:** elementos coma o relevo (altitude, pendente, orientación xeográfica …), o clima (precipitacións, temperaturas, aridez, ventos …), acceso á auga (ríos, pozos subterráneos …), tipos de solo e outros condicionan a actividade e , xa que logo, a paisaxe agraria.
    - **Factores humanos:**
        - **Demográficos**: Canto máis aumento de poboación, máis espazo agrario é necesario.
        - **Sociais**, que ás veces inflúen claramente en elementos como a propiedade. No mundo occidental capitalista a propiedade da terra é privada, mentres que a propiedade colectiva é común nas tribos primitivas.

- **Económicos**: Non é o mesmo producir para subsistir – **economía de subsistencia**- que para vender – **economía de mercado**.
- **Políticos, tecnolóxicos,…**

Elementos da Paisaxe agraria

1. As Parcelas.

As parcelas con o espazo físico no que se desenvolve a actividade agraria, forman as explotacións agrícolas. Podemos clasificalas segundo:

- **Tamaño:**
  - **Latifundio:** enormes extensións de terreo.
  - **Minifundio:** pequenas parcelas (p.ex. en Galicia)
- **Forma:** regulares ou irregulares
- **Límites :** abertas (openfields) ou pechadas (bocage)

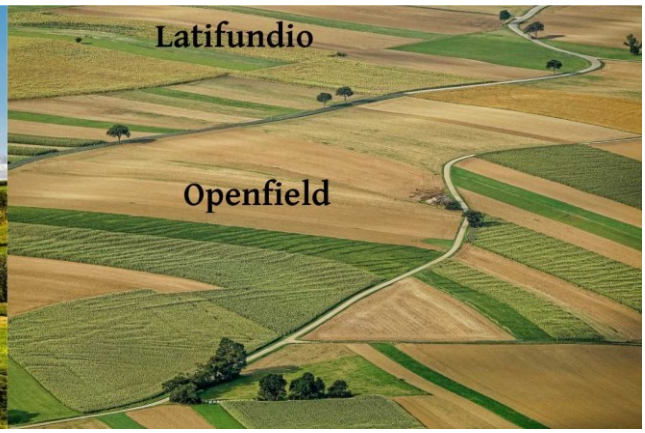

2. Sistemas de cultivo.

Os sistemas de cultivo son as técnicas utilizadas, que varían segundo sexa o seu rendemento:

- **Agricultura intensiva:** modernizada (selección de sementes, mecanizada, uso de fertilizantes, tecnoloxía avanzada…) e con altos rendementos. P.ex: invernadoiros.
- **Agricultura extensiva:** en grandes extensións de terreo, con mecanización e pouca man de obra. P.ex: cereais da Meseta española

Agricultura extensiva

Agricultura intensiva

Dependendo de cal dos dous sistema anteriores se trate haberá **monocultivo** (terras adicadas á produción dun só cultivo) ou **policultivo** (a varios), **secaño** (Terreo de cultivo moi seco, que non é regado) **ou regadío** (Terreo adicado a cultivos que necesitan ser regados), barbeito ou rotación de cultivos.

3. Sistemas gandeiros: adicados á cría de animais.

- **Extensivo (**gando ó aire libre en prados,…) ou **Intensivo** (gando estabulado)
- **Nómade**, desprazándose continuamente en busca de pastos (ex: ovellas, cabras, camelos,…) ou **Transhumante**, desprázanse estacional-mente (pastos de verán e de inverno)

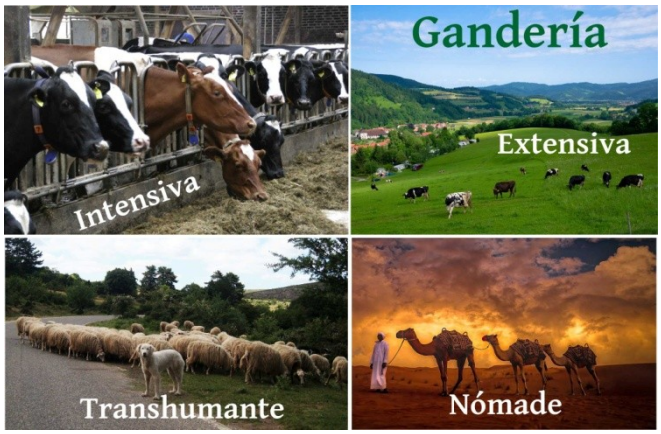

Explotación forestal

4. Sistemas forestais (silvicultura): O elemento principal que inflúe na paisaxe agraria é a especie arbórea e o tipo de bosque. Segundo estes factores a actividade forestal será de explotación de madeira, resina, cortiza, caza,…

Paisaxes agrarias tradicionais e evolucionadas

- **Paisaxe agraria tradicional:** cun uso de ferramentas e tecnoloxías atrasadas, moita man de obra e pouca produtividade. Destina a maior parte da produción a consumo propio e o pouco que sobra (excedente) véndese nos mercados locais. É típico de zonas pouco desenvolvidas coma África, Asia ou América Central e do Sur. Pode ser itinerante ou de rozas , de secaño, monzónica (p.ex: arrozais asiáticos), de irrigación de oasis …

- **Paisaxes agrarias evolucionadas:** cun uso de tecnoloxía avanzada (maquinaria, selección de sementes, fertilizantes, ….), pouca man de obra e alta produtividade. Destinan a maior parte da produción ao mercado. Localízase en áreas economicamente desenvolvidas (Europa, EE.UU,…) ou en países subdesenvolvidos. Neste últimos soen ser empresas multinacionais estranxeiras as que explotan a terra co sistema de plantación: cacao, algodón, café, tabaco …

1.2.- A ACTIVIDADE PESQUEIRA.

Na pesca englóbanse as actividades adicadas á obtención de produtos mariños (peixe, marisco, algas …) en mares, ríos e lagos.

A actividade pesqueira máis importante é a mariña, na cal podemos distinguir diferentes tipos:

- **Artesanal** (tradicional, costeira,…) ou **industrial** (barcos factoría,de altura,….)
- De **baixura** (diaria, costeira), de **altura** (días ou semanas lonxe da costa) e de **gran altura** (meses de duración en caladoiros moi afastados en buques factoría)

Na actualidade, a actividade pesqueira atópase cunha problemática variada. O problema de pescar nas augas xurisdicionais é o primeiro deles. Na pesca de altura e gran altura, os caladoiros soen estar nas augas doutros países, polo que os Estados chegan a acordos de explotación deses caladoiros, cun número máximo de barcos e capturas.

Este primeira cuestión se complica coa sobre-explotación: como equilibrar a explotación dos recursos mariños (e manter os postos de traballo) coa sustentabilidade do medio mariño? Redución e control da pesca, respecto ás épocas de veda, …

Unha alternativa, ás veces controvertida a causa da calidade e seguridade alimentaria ou o impacto das instalacións sobre o territorio é a acuicultura: cría e explotación en catividade. Son ben coñecidas as explotacións de salmón, rodaballo, moluscos ou mesmo de algas.

Os sectore

CC BY NC SA

As bateas para cultivo de mexillón son un tipo de acuicultura

2.- O SECTOR SECUNDARIO.

Pertencen ao sector secundario todas aquelas actividades adicadas á **transformación de recursos naturais en produtos elaborados ou semi-elaborados**, utilizando materias primas e fontes de enerxía. Trátase da **industria, a construción e a produción de enerxía.**

Está considerada a minaría coma unha actividade económica do sector primario ou do secundario? A minaría adícase á obtención e extracción de minerais e combustibles fósiles. Visto así e considerando que traballa con materias primas sería unha actividade do sector primario. Mais, debido á súa estreita relación coa actividade industrial, considérase unha actividade do sector secundario.

A produción do sector secundario pode ser destinada ao consumo por parte da poboación (roupa, un ordenador, un automóbil, unha vivenda …) ou á produción doutros bens (maquinaria e bens de equipo, enerxía …)

2.1.- MATERIAS PRIMAS E FONTES DE ENERXÍA.

As materias primas son os recursos naturais que necesita a industria para producir bens. As materias primas son aportadas ao sector secundario por parte da actividade agraria e pesqueira,

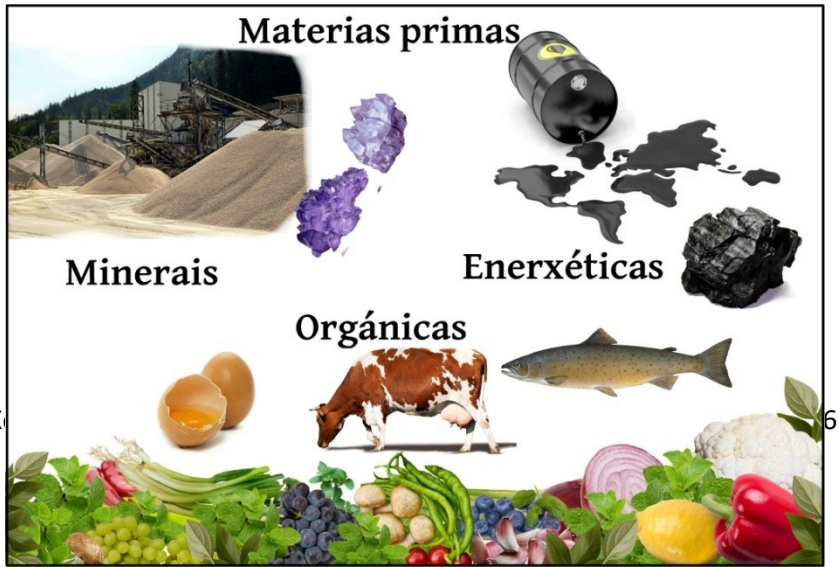

por unha parte, e da minaría, por outra. Podemos clasificalas en 3 tipos :

- **Orgánicas** (Orixe vexetal e animal), procedentes da Agricultura, Gandaría, Explotación Forestal ou Pesca
- **Minerais** (Orixe mineral): ferro,cobre, mármore,…
- **Enerxéticas** : petróleo, carbón, uranio, gas natural.

As fontes de enerxía son os recursos naturais que proporcionan a forza necesaria para producir bens. Podemos clasificalas en renovables e non-renovables.

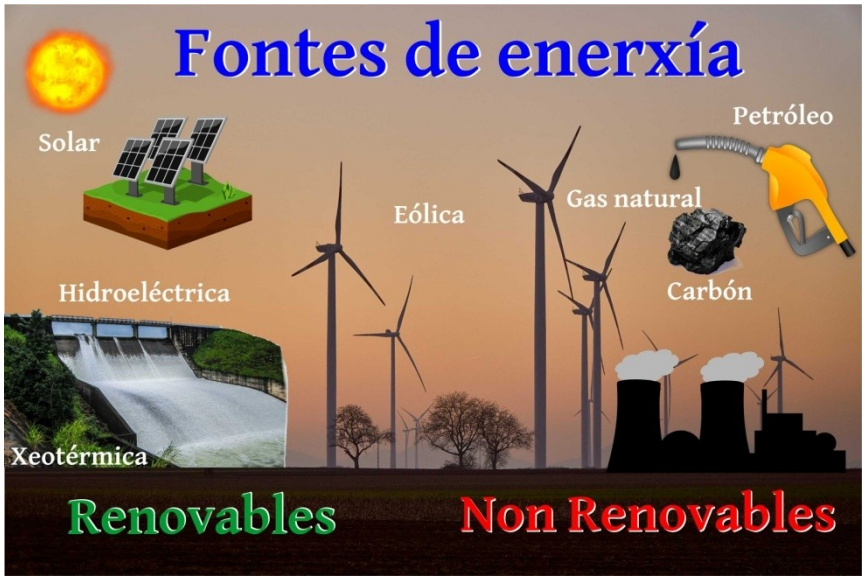

- **Fontes de enerxía renovables**.

Son as fontes de enerxía que tradicionalmente se viñan utilizando polo ser humano desde a Prehistoria(sol, vento, auga,…). Obtiña enerxía queimando madeira dos bosques, navegaba con barcos a vela, moía o gran con muiños de auga ou vento, traballaba coa súa propia forza física ou con animais… Curiosamente, coa problemática da sostibilidade do sistema e o cambio climático, se está vendo a solución nestas fontes de enerxía renovables: enerxía eólica, solar, xeotérmica …

- **Fontes de enerxía non-renovables**.

Coa 1ª Revolución industrial, alá desde mediados do s XVIII e sobre todo no s XIX, o ser humano cambiou a forma de producir. Deixou de usar ferramentas en pequenos talleres a utilizar maquinaria en grandes fábricas. Pero, para poñelas en funcionamento, tiña que obter unha gran cantidade de enerxía.

Como o conseguiu? Utilizando, primeiro, a máquina de vapor (pensa nas locomotoras do s XIX) e, despois, no último terzo do s XIX, o motor de combustión (como funciona o motor dun automóbil?) Para iso tivo que utilizar os combustibles fósiles coma fonte de enerxía: o carbón, o petróleo e o gas natural.

Máis adiante, xa no s XX comezou a utilizarse o uranio e o plutonio para as obtención de enerxía nas centrais nucleares.

Mais, o uso de enerxías non renovables atópase con dous graves problemas: o seu posible esgotamento e a contaminación. O primeiro deles está en relación co equilibrio entre o consumo e a cantidade limitada de recursos: a maior consumo, maior rapidez no esgotamento dos recursos. Está claro que hai unha cantidade finita de petróleo, de carbón, de gas natural …

O segundo problema é, se cabe, máis grave. A utilización de combustibles fósiles produce emisións de gases de efecto invernadoiro (Dióxido de Carbono -CO_2- sobre todo) á atmosfera, o que está a provocar o cambio climático.

2.2.- ACTIVIDADE INDUSTRIAL.

A industria é a principal das actividades do sector industrial, transformando as materias primas en produtos elaborados ou semi-elaborados. Podemos distinguir entre industria artesanal e moderna

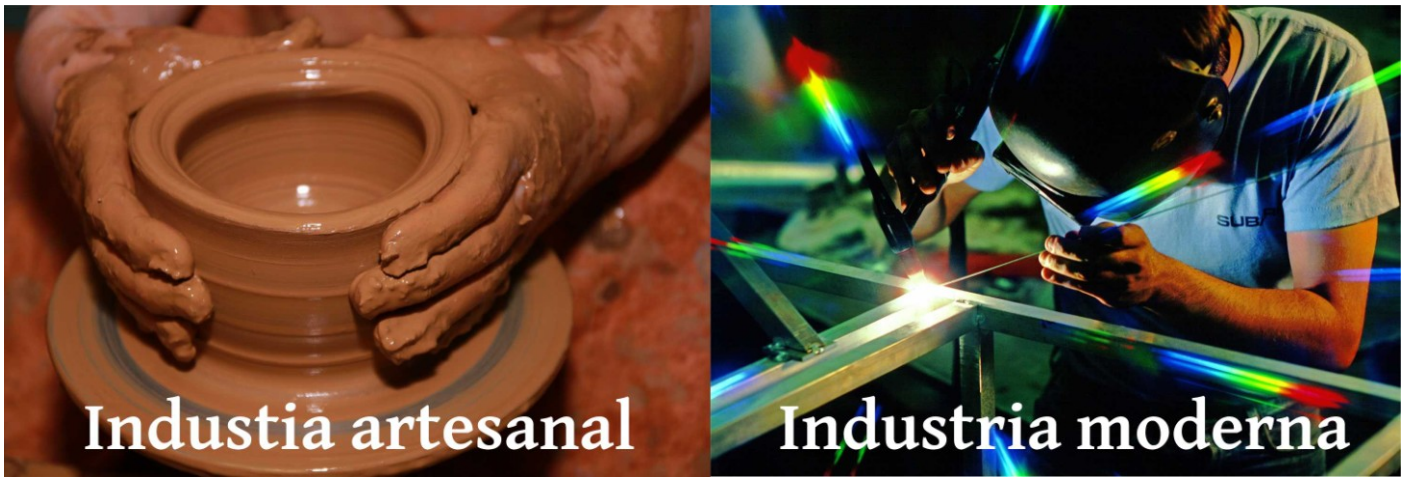

- **Industria artesanal .**

Ata a revolución industrial (mediados do s XVIII), artesáns agrupados en gremios traballaban en pequenos talleres para producir a man ou con sinxelas ferramentas. Usaban fontes de enerxía pouco potentes e tamén, xeralmente, renovables e pouco contaminantes: forza humana ou animal, biomasa, auga ou vento. Os bens producidos eran vendidos no mercado local (zapatos, vestido, útiles da vida cotiá,…), aínda que tamén había mercados e feiras comarcais e incluso internacionais (Medina do Campo, Champagne, países Baixos, Norte de Italia …) así como rutas comerciais (Ruta da Seda, p.ex.)

Este tipo de industria artesanal foi crecendo durante a Idade Moderna, facendo que a burguesía (protagonista deste proceso de desenvolvemento industrial e comercial) se fose facendo máis poderosa económica e socialmente. Ata que chegou o tempo de profundos cambios.

- **Industria moderna**:

No s XVIII, o progreso da Ciencia (tempos de Isaac Newton e da Ilustración) fixo que houbese un desenvolvemento tecnolóxico considerable. Claro exemplo é a invención da máquina de vapor por James Watt, novidade que cambiará o rumbo da industria e da economía durante a 1ª Revolución Industrial.

Desde o s XVIII xorde en Europa unha nova forma de producir: Obreiros que traballan en fábricas con maquinaria que require gran cantidade de enerxía (carbón, petróleo, electricidade). Elabóranse grandes cantidades de bens que se comercializan en todo o mundo. É a nova forma de pensamento político (o Liberalismo) e económico (Capitalismo ou Libre mercado) que transformará o mundo contemporáneo.

As claves da expansión da industria contemporánea está na innovación tecnolóxica, a división do traballo (e, xa no s XX, a produción en cadea) , a produción a gran escala (consumo de masas) e o libre mercado, que favorece o crecemento das grandes empresas multinacionais.

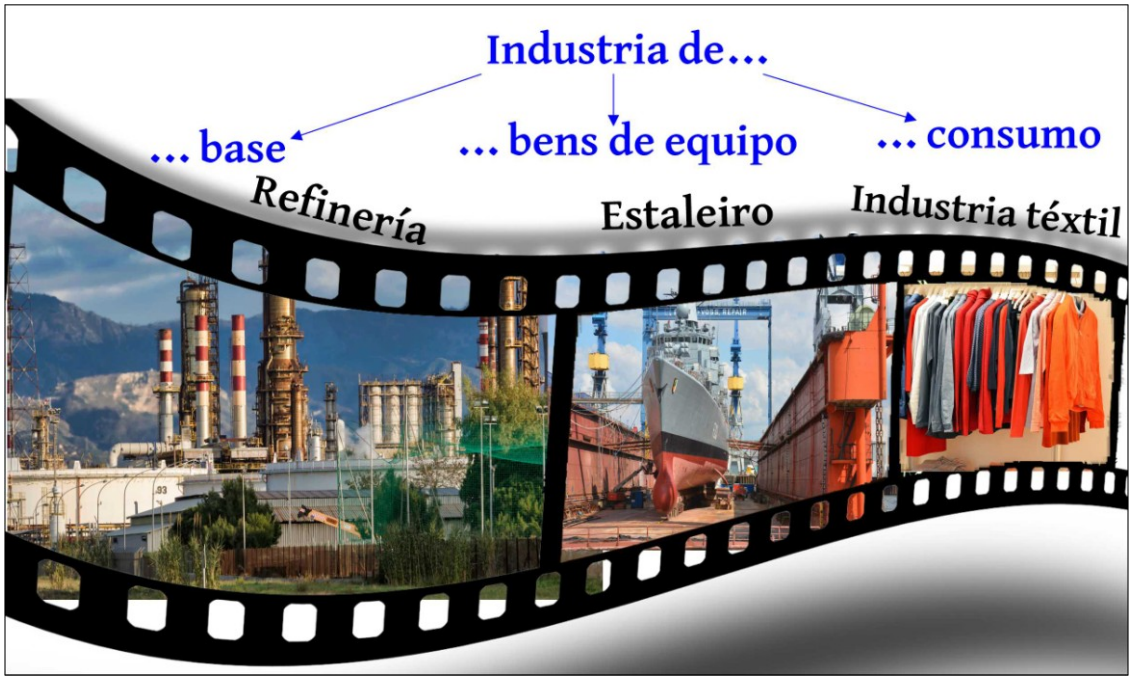

Podemos clasificar esta nova industria en 3 grandes grupos ou tipos atendendo á súa produción:

- **Industria de base:** Encárgase da **primeira transformación das materias primas**, é dicir, fabrican produtos semi-elaborados para ser usados noutras industrias. P.ex: a industria siderúrxica produce aceiro que logo outra industria utiliza para producir, p.ex., unha reixa. **Que sectores poderiamos destacar? Minaría, industria química e petroquímica, siderurxia (ferro e aceiro), metalurxia (aluminio, cobre …), industria da madeira, etc.**

- **Industria de bens de equipo:** fabrican **produtos necesarios para o funcionamento doutras industrias ou actividades económicas** (exemplo, o transporte): **maquinaria, ferramentas, vehículos, aparellos electrónicos, estaleiros,…** Que industrias se consideran de bens de

equipo? Son moitas e moi variadas: a industria naval ou a de vehículos industriais, sistemas informáticos ou de comunicacións, de cámaras frigoríficas, de cableado ou iluminación, de robótica, de aparatos e máquinas de panadería (ou de café, ou de carpintería, ou de…)

- **Industria de uso e consumo:** fabrican **produtos que vai consumir directamente o consumidor**: roupa, calzado, videoxogos, libros, gafas, … É o tipo de industria na que hai máis variedade: industria alimentaria, téxtil, electrodomésticos, automóbil, informática,moble …

2.3.- A LOCALIZACIÓN E DES-LOCALIZACIÓN INDUSTRIAL.

Existen toda unha serie de factores que inflúen na localización industrial, é dicir, en que unha industria se instale ou non nun lugar determinado. Son os denominados **factores da localización industrial:**

- Existencia de recursos naturais, enerxéticos e man de obra.
- Proximidade a zonas urbanas.
- Sinerxía industrial: proximidade a industrias complementarias.
- Boas redes de transporte e comunicacións.
- Acceso a novas tecnoloxías.
- Diversos factores políticos (subvencións, impostos, leis laborais,…)

Tradicionalmente, estes factores axudaron a crear as **grandes áreas industriais**, a Tríade: América do Norte (EEUU e Canadá), Europa Occidental (Unión Europea, Reino Unido, Noruega, Suíza) e Asia oriental (Xapón, Corea do Sur)

Mais, estes factores de localización industrial foron cambiando nos últimos tempos nos que o proceso de Globalización do Planeta se foi acelerando. É o **fenómeno da Des-localización industrial**. En que consiste?

Por unha parte, a mellora nas comunicacións e o "empequenecemento" das distancias no mundo actual, permite que unha área industrial teña acceso a materias primas (ou tecnoloxía) que quizais estean noutra zona do planeta,

ou mesmo que poida poñer os seus produtos no mercado global, sexa preto ou lonxe da industria en cuestión.

Por outra parte, **as grandes empresas multinacionais**, na súa procura de maiores beneficios, trasladan o proceso de fabricación dos seus produtos a países nos que a mande obra é máis barata, ao que se lle suma que os impostos e as esixencias laborais son menores. **Mínimo custo de produción, máximo beneficio.**

Créanse así **novas áreas industriais emerxentes**: China e outros **países asiáticos** (India, Paquistán, Indonesia, Vietnam, Turquía …), **América** (Brasil, Ecuador, México …) ou mesmo **África** (Sudáfrica, Nixeria, Exipto, Marrocos …)

3.- O SECTOR TERCIARIO

O sector servizos ou sector terciario engloba a todas as actividades que se adican a producir e ofertar servizos aos consumidores. Nas sociedades do mundo desenvolvido, e unha vez que se teñen cubertas as necesidades básicas (alimento, vivenda, vestido …), hai unha mellora do nivel e calidade de vida cun aumento do poder adquisitivo das persoas, van aparecendo novas necesidades que están en relación co chamado **Estado do Benestar.**

Desde o fin da II Guerra Mundial (1939-45), **o Estado** recada impostos para logo redistribuír a riqueza e así acadar una seguridade económica dos cidadáns, garantir a igualdade de oportunidades e loitar contra a pobreza. Desenvólvense, polo tanto, servizos como a sanidade e a educación, entre outros (cultura, deporte, axudas sociais …)

Esta aumento e redistribución da riqueza nos países máis desenvolvidos economicamente, está acompañada cunha serie de **novas necesidades de consumo** relacionadas co ocio, a cultura, o turismo, o tempo libre … Crece así a demanda de novos servizos.

En último lugar, non podemos esquecer as **actividades ligadas directamente á economía** e ao seu crecemento: comercio, servizos financeiros e de seguros, loxística e transporte, comunicacións, márketing e publicidade …

Desde a últimas décadas do s XX, prodúcese, xa que logo, o que se ven en chamar **Terciarización da sociedade**, pola cal o sector servizos se convirte no máis importante. Nos países máis desenvolvidos, o sector terciario emprega á maior parte da

poboación e ten unha participación maior no PIB. Nestes países, o nivel de vida é maior, ofrécense máis servizos (sanitarios, educativos, financeiros, de innovación e tecnificación, de ocio e turismo, etc) e fanse enormes investimentos en ciencia, tecnoloxía, investigación e innovación.

Podemos diferenciar entre **servizos privados** (co fin de obter un beneficio económico; p.ex: un banco, unha compañía de seguros,…) e **servizos públicos** (ofrecidos polo Estado coa fin de cubrir as necesidades sociais ; p.ex: sanidade ou educación)

Analicemos tres das actividades máis importantes do sector servizos: o transporte, o comercio e o turismo.

O transporte

Consiste no **transporte de persoas ou mercadorías por vía terrestre (estrada, ferroviario), aérea ou marítima e fluvial**. Requiren unha serie de infraestruturas coma aeroportos, estradas, portos, vías ferroviarias,….

O transporte ten, ademais dunha **función económica**, unha **social** (facilita as relacións sociais, culturais, laborais, de coñecemento, de intercambio …) e outra **política** (estratexia do control das rutas, articulación das comunidades de poboación ou rexións dun país, …)

Para poder cumprir esa tres funcións (económica, social e política) é necesario que o transporte cumpra tamén **tres criterios básicos**: rapidez (=velocidade), capacidade de carga e versatilidade (contar cunha rede densa e variada, con facilidade de acceso, alta conectividade e accesibilidade …)

Por iso, cada vez é máis importante contar cun **transporte intermodal**. A intermodalidade consiste na capacidade de uso de varios medios de transporte no mesmo lugar, facéndoo máis eficiente (menos tempo, menos custo)

CC BY NC SA

O comercio

A través da actividade comercial se poñen no mercado á disposición do consumidor os bens e servizos producidos polas actividades económicas. Engloba desde os **mercados locais** (mercadiños, pequenas tendas, prazas de abastos, supermercados,….), ata mercados entre empresas de distintas cidades, rexións (**mercado interior**, dentro do país) ou mesmo entre países ou continentes (**mercado exterior**) Hoxe en día, predomina o **mercado global**, que supón un aumento da capacidade de produción e do volume de mercadorías, ademais da facilidade e rapidez do transporte e comunicacións.

En resume, podemos falar de **dous tipos de actividade comercial:**

- **Comercio interior**, o que se leva a cabo dentro das fronteiras dun Estado. Debemos distinguir entre comercio **polo miúdo ou retallista** (venda directa ao consumidor en pequenas cantidades) e **comercio de almacenistas** (compra de grandes cantidades que despois son distribuídos a pequenos e medianos comerciantes)

- **Comercio exterior**, o que se leva a cabo entre diferentes países, hoxe en día dentro dun **mercado globalizado**. A **balanza comercial** dun país depende da diferencia entre o valor das súas exportacións e importacións (ten superávit se é positiva e déficit se é negativa) As **exportacións** son as mercadorías do propio país que se venden a outros estados, mentres que as **importacións** son as mercadorías do propio país que se vende a outros.

Normalmente os **países desenvolvidos** ou en proceso de desenvolvemento importan, ademais de produtos elaborados, materias primas e recursos enerxéticos (petróleo, gas natural …), mentres que exportan produtos e servizos relacionados coa innovación tecnolóxica, transporte e comunicacións, ademais de produtos elaborados.

Pola súa parte, **os países mais pobres** exportan materias primas e recursos enerxéticos (petróleo, gas natural …), mentres que importan produtos elaborados dos países máis desenvolvidos.

Temos así un **desigual reparto no comercio internacional**, tanto polo volume, características, prezos e control das mercadorías.

Un exemplo: Pensemos nun país que ten recursos naturais (minerais, petróleo ou gas natural …) pero non ten as infraestruturas e a tecnoloxía necesaria para a extracción e distribución deses produtos. **Quen acaba dominando a situación? Os países máis desenvolvidos, que a través das grandes empresas multinacionais dominan a extracción e distribución de moitas materias primas no mundo.** Un dos casos máis graves está localizado na República Democrática do Congo, na que levan máis de 20 anos , desde 1998, coa coñecida como Guerra do Coltán, polo control na explotación deste mineral. Sen o coltán o teu móbil ou ordenador non funcionaría. O Congo ten o 80% do coltán do mundo.

Outro exemplo: O comercio mundial está regulado pola Organización Mundial do Comercio (OMC) O seu fin é chegar a tratados e establecer normas internacionais. Non está mal: chegar a acordos xustos sobre o comercio global. Pero para chega a estes acordos hai reunións de expertos/as dos distintos países (varias ao día… unhas 3.000 ao ano!) Xapón ten na OMC 25 expertas/os, Bangladesh só 1 e 29 dos países máis pobres…ningunha!! Pregunta: Que países están en disposición de defender mellor os seus intereses?

O turismo

O Turismo é o **desprazamento de persoas fóra do seu lugar de residencia habitual, maiormente por razóns de ocio e descanso**.

As persoas buscan lugares, culturas, formas de comportamento e xentes novas. En xeral, os factores que inflúen no turismo son os físicos (clima e paisaxe), os culturais e o patrimonio artístico, as facilidades de transporte e comunicación, así como as infraestruturas hoteleiras e de ocio.

A actividade turística denota un elevado nivel de vida, xa que se require un alto poder adquisitivo. Hai diversas actividades relacionadas directamente co turismo: hoteis, bares e restaurantes, axencias de viaxe, medios de transporte e comunicación ,… que proporcionan postos de traballo e ingresos. Un de cada dez euros xerados na economía mundial foi polo turismo.

En España,por exemplo, o turismo supuxo máis do 12% do PIB e dos empregos totais no 2019, dous puntos menos en Galicia (datos do INE)

España é o segundo país - detrás de EE.UU. - que máis ingresos obtén por turismo no mundo con 81.250 millóns de $, e tamén o segundo que máis turistas recibe – detrás de Francia – con case 83 millóns (datos de 2018, Banco Mundial)